

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Andreae Alciati Emblemata

Alciati, Andrea

Patavii, 1661

Littera occidit spiritus viusicat. Emblema CLXXXVI.

[urn:nbn:de:bsz:31-127360](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-127360)

vt præter omnium spem de fortioribus victores euadant. Adhæc prodigia quadam & quasi arcanorum suorum recessus, Deum in rebus penè omninò desperatis ostendere, vnde memoria sempiterna transierit ad posteros. Multò etiam plura sunt recòditiònis sensus in hoc Emblemate, si singula diligentius appendi liceat: nempe æmulationem rerum honestarum incendere vires ingenij ad gloriam aucupandam. Inter pares portò æmulationem inflammari, cum nemo sit, qui ingenio velit cedere; & nonnunquam inter eos, qui pœria sunt dispares, vehementius excitari studium. Insuper garrulam & stridulam

cicadam garrulo fidicini opem asperatã tulisse, & fiduciam iuuisse. Demum pro impetrata ope Deo grates habitas, vt in casu sanè difficili. Claudius Minos id opportunè sœctit in discordes ac funestas procerum Galliz rixas, specie religionis excitatas; nam post occisionem Principis, non cicada è solo nate, sed vnanimis nobilium cœtus harmoniam suppleuit impeditam & interturbatam, fideiq; concordem dedit, qua saluti Galliarum & nutanti imperio succurreretur. Vnde idem exclamat:

---- Dens nobis hac oria fecit:
Namq; erit is nobis semper Deus.

Littera occidit spiritus viuificat.
EMBLEMA CLXXXVI.



VIPEREOS Cadmus dentes vt credidit aruis,
Scuis & Aonio semina dira solo:
Terrigenum clypeata cohors exorta virorum est;
Hostils inter se qui cecidere manu.

Enfero

*Euaferē, quibus monitu Tritonidos armis
Abiectis data pax, dextraq; iuncta fuit.
Primus Agenorides elementa, notasq; magistris
Tradidit, iis suauem iunxit & harmoniam.
Quorum discipulos contraria plurima vexant,
Non nisi Palladia quæ dirimuntur ope.*

COMMENTARI I.

L. **V**IR habitu militari conspicuus, & senicinctio suo dēres draconis, iuxta se occisi & prostrati feminat in agrum aratum, suspēso aratro. Sed vide mihi hic & ride proportionem dentium & draconis, cornua dicas potius.

I I. **TITVLVS** Emblematis sumptus est ex D. Paulo 2. epistola ad Corinthios, cap. 3. τὸ γὰρ ὑπόμνημα ἀποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ. id est: *Litera occidit, spiritus autem uiuificat.* Cuius sententiae variæ sunt expositiones. Sunt enim qui literam interpretentur veterem legem, spiritum verò nouam. D. Augustinus librum scripsit de spiritu & litera. Nos verò submissius incedemus, & totum epigramma pingui (quod aiunt) Mineruæ exponemus. Literam pro ipsa scriptura accipio, spiritum pro sensu in scriptura comprehēso. Pinguius adhuc dicam. Literam uoco illos, qui nullam scientiam degustarunt, nullis se optimis disciplinis tradiderunt excolendos, sed Grammaticis nenijs armati de constructione uerbi uel aduerbij horrendas motent tragœdias, & circa literam ipsam digladiantur. Spiritum uerò intelligo illos, qui non tantum quid uerba ipsa sonat, quantum quid habeant mysterij, mentis acie considerāt, qui uerè docti sunt & sapientes. Sed quia postea plura hac de re dicenda sunt, nunc Cadmi fabulam enarremus. Is Agenoris Phœnicum regis filius, à patre missus in remotas terras Europam sortorem quæsiturus, iussusq; Phœniciam nō redire prius quam illam uia secum reduceret, Apollinis oraculum dicitur adijisse, ut quid sibi esse agendum, certò nosset, eumq; respōsem habuisse, ut indomita uovis ductum sequeretur, ibi tandem susteret, sedemq; fingeret, quo loco illa procumberet. Itaque oraculo paruit, & abas Bœotias condidit, Harmoniam Martis & Venere filiam du-

xit uxorem, Draconem Castalij fontis eustodem Marti sacrum interfecit, cuius dētibz (iussu Palladis) humo, ut saca quædam mādatis, armatorum militum legiones prodire, quæ se mutuo confecerunt: dempsit quinq; reliquis, qui Palladis consilio fœdus & pacem inierunt: quibus ita tandem conciliatis, & quasi aliquo certo fœdere sociatis, auxilium Cadmo tulerit in Thebis instaurandis. Ex quo factum, ut post aliquantum temporis in numerosum populum excreuerint, totamq; Græciam suo genere & præclarè gestis completerint. Sed de fabula plus satis. Historiam fufius 3. Transformationum Ouidius est profecutus: itē Paræmiographus in adagio, *Bœotica auris*, & in doctissimo libello de recta Latini Græciq; sermonis pronuntiatione. Sic igitur ille ibi: Narrat Cadmum literas à Phœnicibus primum inuexisse, eam rem fabula notatam, quæ fingit illum serpentis extincti dentes in terram feminasse, ex hac semente subito duas galeas & hastis armatas acies exortas, quæ se mutuis uulneribus confecerint. Atqui demiror, quid hæc fabula faciat ad literas. Vr. Dicam, nisi molestum est. L. Imò percipio, si graue non est. Vr. Insuper istine unquam os serpentis? Nec cupio quidem. Vr. Mortui inquam. L. Ne mortui quidem. Vr. Si inspicias, numerosque supernos & infernos dentes, tot reperies, quot literas primum attulit Cadmus, L. Quot. Vr. Sedecim, ni fallor. Otiosa sunt autem sicut natae sunt ordine posita, dissipantur, semiantur, atq; ita demum plures numero, varièq; digestæ uiuunt, agūt, pugnant. Id si non credis, considera qua strage se uicissim conficiunt hodie, qui literas profitentur. Et sermonem à serendo dictum aiunt Grammaticorum filij. Habes Cadmeæ serpentis allegoriam: nunc excutiam serupulum, qui, uti coniecto, u-

*Spiritus
& litera
quid.*

*Cadmi
historia.*

*Cadmi
mythologia.*

rit te. Tonotū ac spirituum notulas imaginarias esse lanceas & galeas exercitus. L. Rectē diuinas. Vi. Imō partes elementorum sursum eminentes talium rerum speciem præbent. Et si diligenter us cōtēmpere, videbis illic nō solum lancearios ac leuis armaturæ milites, verum etiam cataphractos, clypeis, ensibus, ac ballistis instructos. Vtū harum rerum imagines melius exhibent Hebræorum elementa, à quibus profectas fuisse literas nostras cum ipsis figuris, non absurdè quibusdam videtur. Hactenus Paræmiographus. Non hic mihi tacendus est Ausonij elegantissimi poetæ nodus de Cadmi filiabus, qui sic canit:

Ausonij
anigma.

*Aut adsit interpres tuus,
Anigmatum qui cognitor
Fuit meorum, cum tibi
Cadmi nigellæ filias
Melonis albam paginam,
Notasq; surus sepia,
Cuidiosq; nodos prodidit.*

Cadmi filias literas vocat: Melonis paginam papyrus Niloticam, (nam Nilus dictus fuit Melo veteribus Latinis Græcæ linguæ nondum assuetis, vt supra monuimus) notas sepia atramentum, Cuidios nodos calamus: quæ singula latius explicat Politianus Miscell. cap. 39.

III. *VIPEREOS dentes &c.* ex quo tempore Cadmus dentes iniecit, vel humo tantam semen mandauit. Vipereos autem dentes dicit, pro serpētinis, *συνεκεκολλημένους* speciei pro genere. Totam verò hanc narrationem eleganter retulit Ouidius lib. 3. Metamorph. vt dictum.

Aruum. *Credidit aruis*] mandauit solo. Propriè, aruum enim dicitur id quod aratum, nec dum est satum, debuit autem prius arare terram, quam dentes disseminare.

Aonia. *Aonio solo*] in Græcia. Aonia dicta Græcia ab Aone Neptuni filio, rege Bœotiar. *Semina dira*] perniciofa. Vel quia progerminatura exercitum in se sauientem: vel quod ij dentes socios Cadmi aquatum profectos lacerassent. Ouidius vocat *mortalia semina*.

Terrigenum clypeata cohors &c.] inde bellatorum armis instructorum cohors prodijt, qui se mutuis vulneribus confecerunt. Sic Ouidius:

crecitiq; seges clypeata virorum.

Monitu Tritonidis] iuasu Palladis, Omid.

Is sua iccit humi monitu Tritonidis arma.

Cur verò Pallas dicatur Tritonis, vel Tritonia, dictum est Emblem. 1.

Primus Agenorides &c.] Agenorides, id est, Cadmus Agenoris filius, qui è Phœnicia in Græciam literas attulisse fertur. Lege Plinium lib. 7. cap. 56. Solinum cap. 13. Cæterum de literarum inuentoribus satis controuersum est à scriptoribus. *Literarū inuentores qui.* Communiter creditum est à Phœnicibus primùm has fuisse inuentas, vt Antonius Thylestius refert lib. de colorib. cap. 13. idque nō obscurè innuere videtur Lucanus lib. 3. vbi ita canit:

*Phœnices primi, fama si creditur, ausi
Mansuram rudibus vocem signare figuris.
Ob id etiam Zeno in epigrammate:
Οἱ δὲ πατέρα φωνισσά τῆς ὀφθόνοιο οὐ
καὶ Κάδμος
Κένος ἀφ' ἑγραπταῖς ἑλλὰς ἔζησε
λίδα.*

*Novit Patria Phœnissa quam inuidia,
vbi & Cadmus*

Ille, ex quo scriptam Græcia habet paginam

Plinius quoq; lib. 5. c. 12. & 19. Syriphænicibus quinq; hæc eximia videtur accepta ferre, nempe literas, siderum cognitionem, nauigandi industriam, militiæ disciplinam, & frequentem vibum extractionem. Scribit tamen Alexander ab Alexandro lib. 2. Genial. dier. cap. 30. Phœnices animalium figuras literarum loco lapidibus insculpsisse; per easdē & Aegyptios mentis suæ sensus effinxisse primùm, & antiquissima monumenta mandasse literis. Quo etiam alluisse videtur Lucanus lib. citato, illis versibus:

*Nondum flumineas Memphis contexere
biblos*

*Nonerat, & saxis tantum volucresq; ferèq;
Sculpta quo seruantur magicas animalia
linguas.*

Alij Assyrios, nonnulli Iones, alij alios earum auctores faciunt. Cornelius Tacitus lib. 11. Annal. meminit Cadmi vt literarū inuentoris apud Græcos. Alludit etiam Plutarchus ad fabulam Cadmi, qua dicitur serpentis dentes proseminalse, inuicō disputationis, Cur oracula dare Pythia desierit. Sed fortasse condidit studiosos euoluere eisdem Syriac. 9. quæst. 3. & 4. quo loco querat, cur A. literarum pri-

ma

ma sit accepta. Vnde Polician. Miscel. cap. 39. & doctissimum opusculum Orthonis Heurnij de barbaricæ Philosophiæ antiquitate, lib. 1.

Elementa notasq;] literas.

Iis suauem iunxit & harmoniam] fecit vt consonantes cum vocalibus ingenioso & suauis concentu inter se iungerentur, & quasi sociarentur, ad enunciandas quasdam metris notiones. Vel, vt disciplinæ liberales haberet inter se commune quoddam vinculum, vt quasi mutuum auxilium sibi præstarent: est enim omnium artium præclata quædam harmonia, quamquam singulæ præcepis distinguantur. Alludit autem procul dubio hic Alcibiades ad Harmoniam Cadmi coniugem, Martis ex Venere filiam, de qua Heliodorus in Theogon.

ἁρμονίην θ' ἢν κάδμος ὑπέρδυμος διτ' ἀκούειν.

Harmoniam Cadmi iunxit sibi sœdere lecti,

Quorum discipulos] Intelligere videtur Philosophorum principes, ex quorum disputationibus hausta est omnis liberalis doctrina.

Contraria plurima vexant] altercantur inter se, dissentunt opinionum conflictu, seq; contrarijs sententijs oppugnant.

Non nisi Palladia &c.] quarum contentionum nullus finis, nisi Palladis interuentu, id est, sapientiæ ope, quæ isthæc diffidia omnia facillè tollit & componit.

IV.

EMMYTHION est elegantissimum, quo literatorum æmulationem, quæ sæpenumero rixarum plena esse solet, per multas vnâ secum aduhere difficultates, & contentionum tricas arguit. Id quia nõ minus varium quàm ingeniosum sit, Cadmi fabulam per partes explicemus. Sati dentes labore Cadmi, literæ sunt per totam Græciam primitim sparæ, quas ille ingeniosus & industrius admodum artifex Græcis ipsis primus tradidit. Quod omninò vel de sermone literarum monumentis comprehenso, vel de contentionibus hominum literatorum est accipiendum. Dracem nem primum παρα τὸ Νηροσθεος, id est, acutissimè videre, nomen aliàs aduonimus: quo sapientiam intelligimus, & disciplinarum circulum literarum contentum monumentis. Nemo enim est qui nesciat, liberalem om-

nem doctrinam sermone vt plurimum, & scriptis quacunque lingua communicari. Sermonem quòdem à ferendis verbis esse dictum Grammatici nos admovent; qui sermo, qua parte literis continetur, sedecim primùm characterum notis constabat, tot enim Draconis esse dentes asseuerant, qui naturæ arcana inuestigauerunt: & ij quidem characteres non modò parum inter se consentiunt, sed & seipsos mutuò quasi tollunt: id est, coalescere, aut significare quicquã nõ possunt, nisi quinque vocales adfuerint, quarum ope ac beneficio redeunt in gratiam, id est, articulatam orationem faciunt. Armatorum hastas & gladios possumus transferre ad accentuum vel spirituum sedes siue notas, quæ non nisi Palladis, id est, intelligentiæ beneficio, bene inter se componi & conciliari queunt. Vel hæc armatorum copiarum ex ijs dentibus ortæ, studiosorum quorundam factiones ostendunt, qui liuore quodam, & æmulatione grauiore moti, sibi mutuam inferunt interuentionem, dum scriptis vltro citroque editis, vel etiam verborum cõcertationibus, id est, λογομαχίας rixantur, suorum συνδρομασιν, & eorum, qui versantur in eodẽ circo, laboribus detrahunt, eorumquẽ doctrinam importunus vellunt. Vidit plus quàm satis est eius rei exempla nostra ætas, quæ vt politiozem cõcinnatioremq; non modò artium, sed totius philologiæ tradendæ viam ac rationem summo Dei beneficio restitutam habuit; sic certè plura, & quidem nocentiora eõ monstra parturit, adeo vt vero verius dictum sit, Vbi mel, ibi fel: &, Vbi uber, ibi tuber succrescere. Porro numerus perexiguus à Minerua sapientiæ Præside in gratiam redire iussus, & qui tandem in infinitum numerum excreuerit, studiosorum conditionem notat, qui cum se mutuò iuuant, vberimum doctriæ prouentum referunt: sed quàm pauci sunt, qui animi cãdore & ingenue id faciunt, non est meum hoc loco dicere. Hanc fabulam ingeniosè & lepide traducit Anulus in typographos Lugdunenses, refertq; dentes serpentis ad sedecim literas, quæ tot primùm fuerunt Cadmi tempore: ex quibus consonas sese interscèere ait, quòd nihil virium habeant si singulæ spectentur, quinque vocales, quæ per se vocem faciunt, quæque alijs sonis vim communicant, refert quinque milites, qui

Sermo un de dicitur.

Hasta, et gladij quid.

Inuidia literatorum.

Bartholomæus Anulus.

Harmonia Cadmi vxor.

Stati dentes quid.

Draco unde dicitur &c. quid significet.

qui mutuo in pacem conspirarunt: postremo typographum elementorum typos, quasi Cadmum serpentis dentes disseminare, quibus barbari ad vitæ cultum & humanitatem perueniant. Carmen Anuli hoc est:

*Cui iaculum, iaculoq; animus prastantior
omni,*

Atque leoninum vis erat extantium:

*Cadmus Agenorides prastans faciendia, &
armis,*

*Vt iaculum penetrans, vt leo magna-
nimis,*

Vexit in Europã literas Phœnicibus ortas,

In quibus humana circulus est Sophia:

*Quarum quinq; (alijs se collidentibus ul-
tro)*

Plena vocales integritate manent.

Ac tres scribis has animis in seuit, et aures:

Ciuiles homines fecit & ex rudibus:

*Fictus ob hoc vigilans dentes sparsisse dra-
conis,*

Exq; satis natos dentibus esse viros:

*Qui se occiderunt per mutua vulnera,
tantum*

Post reliquos casos, quinq; superstitionis.

*Ex quibus est hominum post multiplicata
propago,*

Qui primi Thebas incolere nouas.

*Huius ad archetypum, literas qui spargit
in urbe,*

Quæ nomen, vires, stemma leonis habet,

*Quiq; libris homines sapientes perficit: an
non*

Iure pari possit dicere chalcographus?

Semino serpentis dentes in pelle leonis,

Hoc est Lædæni, qui Leo Gallicus est.

Quamquam facis multa de seminatâ à

Cadmo dentibus adduxerim, vt nihil sit,

quod studiosos temerari posse videatur,

*quia tamen iam ab instituta hac commē-
tatione mihi proposuerim, nullam illu-
strand Alciati materiã prætermittere,*

adjicio hic quod apud Isacium legitur, in

hunc fere sensum: Cadmus cum draconem

Mantis interfecisset, aquam ad filia

**portantes, euulsos illius dentes seminauit,*

& à quibus aiunt Thebanos suam genus

duxisse; quæ tamen fabulosa esse constat.

Ralphatus Scioicus (frigidè quidem, sed

siuamus,

*By: holo-
gia de se-
minatis
à Cadmo
dentibus.*

tamen allegoricè) tradit Cadmum è Phœnicia venientem dentes elephatum habuisse, quibus humo mandatis, suppetias illi aduersus fratrem tulerunt. Sed Androrion historicus scribit, Cadmum cum quibusdam palantibus venisse Thebas. Existimat tamen idem Isacius, draconem illum predonem fuisse, vel prefectum quendam, insidiatumque sacra facienti Cadmo, & aliquot ex suis socijs fustulisse: deinde Cadmum instructis militum ordinibus eundem draconem, & draconis socios interfecisse, quos dentes nominat, eò quod mordaces essent: ex ijs autem multos fudit, alios sibi affinitate iunxit. Porro si hoc totum ad vim & virtutem Spiritus Dei traduxeris, nihil, meo iudicio, abtractis; is enim sapissimè vnico interiore afflatu id efficit, quod nulla humana argucia, nulla literata disputatio, nullæ Philosophorum rationes efficere vnquam possunt: argumenta enim argumentis reselluntur & refutantur, Spiritui autem diuino nemo resistere valet. Refertur in historia Tripartita, aliquot Episcopos cum quodam mo reseruitè erudito conuulisse, hoc agentes, vt illi Baptisum persuaderent. Cumq; in longum produceretur disputatio, nec philosophicis, nec argutis vllis rationibus quidquam proficeretur aduersus hominem iidem armis instructum, quidam ex Episcopis, vir pius, sed parum eruditus, assurgens breui sermone flexit hominem: Quid, inquit, credidne Dominum Iesum pro nobis factum hominem & cruci affixum? Cùm respondisset, se credere. Quid igitur, inquit, terimus tempus superuacaneis cauillationibus? quin potius imus ad basilicam, & illic accipis insignia principis & redemptoris tui? Assensus est, itum ad Baptisum, & disputatio versa in professionem. Postea rogatus, quomodo tam facile cessisset vni imperito, qui à tã multis eruditis non poterat flecti? Donec, inquit, audiebã rationes humanas, humanis rationibus repugnabam: verum simul atque audui spiritum loquentem, cessi spiritui. Hanc deniq; de Cadmo fabulam aliò tradidit Dio Chrysost. orat. 23. quem consule si vacat, nos enim ad sapientes referimus.